

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ОЛЕКСІЯ ПАВЛОВИЧА ФЛЬОРОВА
В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЧЕРНІГІВЩИНИ
ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Актуальність. Освіта Чернігівщини має давні та глибокі історичні коріння. Перша половина ХХ століття була багатою на важливі події в розвитку педагогічної освіти регіону. Педагогічні ідеї, думки та практичний досвід О.П.Фльорова у цьому процесі мали та мають велике значення в сучасній системі підготовки учителів північного регіону та України.

Історіографічний екскурс дослідження проблеми. Досліджуваний період був багатим на важливі події в розвитку освіти. Чернігівщини. Чернігів в цей період був осередком духовності та культури. Проведений аналіз процесів розвитку освіти регіону, на тлі загального суспільно-економічного життя країни, дозволяє зазначити, що саме сіверський край був одним із прогресивних в розвитку педагогічної думки.

Підтвердженням цього є дослідження та висновки вчених істориків педагогіки, які останнім часом з'явилися останнім часом і торкаються зазначеної проблеми. Зокрема, докторська дисертація Н.М.Кузьменко присвячена розвитку вищої освіти на Чернігівщині. Наукові розвідки доктора педагогічних наук Пронікова О.К, присвячені питанням шкільної та вищої педагогічної освіти північного лівобережжя України. В кандидатській дисертації Лисенко І.В. проаналізовано підготовку учительських кадрів для шкіл Чернігівської губернії.

Мета дослідження. проаналізувати процес розвитку педагогічної освіти на Чернігівщині першої половини ХХ століття та проаналізувати роль О.П.Фльорова у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. У другій половині ХІХ ст., коли царська Росія після реформи 1861 року стала на шлях розвитку промислового капіталізму, в житті Чернігова почали відбуватися зміни. В місті виникають нові підприємства, розширились кустарні промисли, зросла торгівля. Економічному розвитку Чернігова сприяла побудова шосейної дороги Петербург – Київ, яка була відкрита в липні 1861 р. Дорога сполучала Чернігів з важливими промисловими і культурними центрами країни. Тоді ж був споруджений і дерев'яний міст через річку Десна довжиною в 600 метрів. Пожвавилась в губернському місті і фінансова діяльність. В пореформений період помітно збільшувалось населення Чернігова. Якщо в 1860 році в місті проживало 14 тис. населення, то на 1913 р. його кількість зросла більш ніж у два рази і вже становила 32 тисяч чоловік. Але в цілому Чернігів, як і раніше, розвивався повільно. До початку 20-х років ХХ ст. він залишався ремісничо-кустарним містом [1].

Мало піклувалися «хазяї міста» і про освіту. На 1901 рік в Чернігові було лише чотири початкові школи, в яких працювало лише 10 вчителів і навчалось 108 учнів. Тільки 22% дітей віком від 8 до 11 років ходили до школи. Станом на 1917 рік таких шкіл в місті було вже шість. Але понад 70% дітей залишилось, як і раніше, поза школою [1].

До послуг дітей, переважно із привілейованих класів, у місті були дві гімназії, два епархіальні училища, духовна семінарія. В 1866 році була відкрита

фельдшерська школа, а в 1888 р. – ремісниче училище. Пізніше. в 1902 р. створене реальне училище, а в 1903 р. – торговельна школа та жіноче професійне училище. З 1906 р. почали працювати жіночі двокласне і чотирьохкласне училища. Але незважаючи на таке розширення мережі навчальних закладів, контингент дітей шкільного віку був дуже обмежений. Культурно-освітніх закладів крім невеличкої громадської бібліотеки в Чернігові не було [1].

Незважаючи на те, що Чернігів не набув значення великого економічного центра, він у другій половині XIX на початку XX ст. все ж таки залишався важливим центром української культури і духовності. Під впливом багатьох відомих діячів культури, які жили та працювали в цей період в місті, влада змушена була приймати рішення, які сприяли розвитку освіти [2].

28 листопада 1869 р. Чернігівське губернське земське зібрання на пропозицію губернської земської управи ухвалило рішення про створення у Чернігові учительської семінарії з метою підготовки педагогічних кадрів для народних училищ губернії

Серед діячів народної освіти України першої половини XX століття, одне з важливих місць належить першому директору Чернігівського учительського інституту, педагогу і методисту Олексію Павловичу Фльорову (1866–1954 рр). Він народився 14 березня 1866 р. у селі Янівка Глухівського повіту Чернігівської губернії в родині протоієрея.

У 1884 р. О.П. Фльоров закінчив Новгород-Сіверську гімназію, а в 1888 р. - Петербурзький історико-філологічний інститут, де отримав спеціальність викладача російської мови та словесності. Протягом 1888–1913 рр. він працював в Одесі, де викладав російську мову, словесність і педагогіку в місцевих гімназіях та кадетському корпусі. О.П.Фльоров активно займався науковою діяльністю, співробітничав у педагогічних журналах. О.П.Фльорову належить понад 200 наукових та публіцистичних праць, присвячених розвитку народної освіти та проблемам педагогіки.

У своїх працях О.П. Фльоров стверджував, що літературний твір - важливе джерело виховання і освіти, а тому розгорнув пропаганду вітчизняної літератури. Як дійсний член місцевого осередку Педагогічного товариства, а згодом його голова, О.П. Фльоров був одним з організаторів публічних лекцій про Миколу Гоголя та інших письменників. Протягом 1913-1916 рр. О.П.Фльоров працював у Петербурзі, де викладав у кадетському корпусі, Олександрівському лицейі, Павловському військовому училищі [3].

Педагогічні ідеї О.П.Фльорова сформувалися ще за часів, коли він навчався у Петербурзькому історико-філологічному інституті. Спочатку статті О.П.Фльорова були присвячені аналізу конкретних уроків російської словесності, але дедалі частіше він звертається до загальнопедагогічних проблем виховання та освіти, підготовки учительських кадрів. Він наголошував, що від освіти залежить майбутнє нашої країни. О.П. Фльоров вважав важливим фактором розвитку педагогічної науки послідовність у використанні педагогічного досвіду.

У 1916 році О.П. Фльорова було призначено директором новоствореного Чернігівського учительського інституту, який вже в 1917 році потрапив у розряд вищих навчальних закладів. Досвід вченого та сформовані педагогічні погляди дозволили О.П.Фльорову за час його директорства створити в інституті атмосферу творчості, пошуку нового у начальному процесі [3].

Коли у січні 1919 р. до влади в Україні прийшли більшовики, О.П. Фльоров був звільнений з посади директора. Деякий час він викладав в інституті курс літератури, а в 1923 р. вийшов на пенсію.

Перебуваючи на пенсії, він упорядкував навчальні посібники «Методика обучения русскому правописанию», «Система русской орфографии», вивчав творчість письменників. До останнього дня свого життя О.П. Фльоров був сповнений творчих задумів.

Багато уваги О.П. Фльоров приділяв питанням педагогічної освіти. Він був упевнений, що педагогічна праця та педагогічна культура - явище колективне. У творчому співробітництві з колегами вчитель зростає і в моральному, і у професійному відношенні. У цьому спілкуванні вчитель пізнає життя. Таким чином, на думку О.П. Фльорова, успіхи педагогічної науки ґрунтуються на колективному розумі та колективних зусиллях, колективних експериментах, колективному пошуку досконалих форм та методів навчання [3].

Також О.П. Фльоров активно відстоював права вчителя та пропагував його роль у житті суспільства. Він справедливо відзначав, що ні навчальна програма, ні підручники, ні методика навчання та виховання не зможуть дати очікуваних результатів, якщо вчитель не буде стояти на належному рівні, як у матеріальному, так і в моральному відношенні. О.П. Фльоров виступав проти перевантаження та мізерної заробітної плати вчителя.

О.П. Фльоров як вчитель та методист був експериментатором, шукав нові, досконалі форми та методи навчання. Відомо чимало випадків, коли він протягом багатьох років виношував новий метод, писав про нього статті, створював навчальні посібники, сперечався з опонентами, а потім, переконавшись у недостатній ефективності свого «відкриття», сам же його і відкидав. Олексій Павлович не визнавав ідею пасивного використання підручників та посібників, навіть якщо вони були створені видатними педагогами. У 1945 р. О.П. Фльоров писав, що сучасний вчитель має критично ставитись навіть до праць такого видатного педагога, як К.Д. Ушинський. Не можна канонізувати його, хоча чимало настанов К.Д. Ушинського «стали законом обучения и образцом для нас педагогов».

Багато наукових праць О.П. Фльорова зберігаються у відділі рукописів Одеської наукової бібліотеки, бібліотеці Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова, у Державному архіві Одеської області та чекають на дослідження і публікацію

Висновки. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що Олексій Павлович Фльоров у першій половині ХХ століття був одним з найпрогресивніших педагогів. Науково-педагогічна спадщина та погляди на проблеми розвитку освіти та підготовки педагогічних кадрів О.П. Фльорова, формувалися під впливом політичних та соціально-економічних процесів які відбувалися в країні, але безперечно, становить значний інтерес та потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Список використаних джерел

1. Державний архів Чернігівської області. Ф. 682. Оп. 1. Спр. 65.
2. Проніков О.К., Пронікова Т.О. Освіта та педагогічна думка на Чернігівщині в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. *Вісник Чернігівського державного педагогічного*

університету імені Т.Г.Шевченка. Випуск № 64. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2009. № 64. С. 113–118.

3. Сердюк Л.А. О.П. Фльоров – перший директор Чернігівського учительського інституту. *Людина, суспільство, культура: Історія та сучасність*. Матеріали ювілейної наукової конференції, присвяченої 80-річчю Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т.Г.Шевченка. Чернігів, 1996. С. 8–10.

Аліса Рижова

СУБ'ЄКТИВНЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Повномасштабна війна в Україні істотно вплинула на психологічний стан усіх людей, зокрема й молодого покоління. Ці негативні чи навіть трагічні події змінили процеси формування їх світогляду та внутрішніх установок, громадянської активності, адаптації до змін у соціумі. Студентська молодь – соціально активна, але водночас вразлива група, яка особливо гостро реагує на нестабільність, загрози життю, втрату соціальних зв'язків та звичної структури повсякденного життя. Психологічне благополуччя у цих умовах є надзвичайно важливим, оскільки воно виступає як індикатор стійкості особистості до впливу зовнішніх стресових факторів. Тому дослідження проблем психологічного благополуччя студентської молоді в Україні в умовах війни стало дуже актуальним.

Психологічне благополуччя має складну, багатовимірну структуру та розглядається в сучасній психології як динамічний феномен, що охоплює когнітивні, емоційні, мотиваційні, поведінкові та соціальні компоненти [2, с. 196]. Наприклад, у межах гуманістичної психології, зокрема в роботах К. Роджерса [6], воно визначається як гармонійне функціонування особистості у злагоді з власним «Я» та оточенням. Американська психологиня К. Ріфф розробила інтегративну модель психологічного благополуччя, що поєднує гедоністичний (задоволення) та евдемоністичний (самореалізація) підходи. Вона визначає психологічне благополуччя як інтегральний показник, що включає шість аспектів: самоприйняття, позитивні стосунки з іншими, автономію, особистісний ріст, цілеспрямованість та управління середовищем [7; 8].

Українські науковці розглядають психологічне благополуччя як цілісний психічний стан, що забезпечує адаптацію особистості до змін, відображає рівень самореалізації, емоційної рівноваги, задоволеності міжособистісними відносинами та суб'єктивного контролю над життєвими подіями. Так, дослідниці Л. Деркач і Є. Рибалко зазначають, що психологічне благополуччя – це «інтегративний результат ефективної саморегуляції, життєстійкості, внутрішньої мотивації та позитивної ідентичності» [2, с. 196].

Поняття «суб'єктивне психологічне благополуччя» стосується суб'єктивної оцінки людиною свого життя та себе, що складається з позитивних емоцій, задоволеності життям, самоактуалізації та особистісного зростання. Воно передбачає досягнення в професійній та особистій сферах, а також здатність ефективно адаптуватися до життєвих труднощів. На нашу думку, суб'єктивне психологічне